

**QUICK-SCAN:
GEVOLGEN REGIOBINDING
ROTTERDAM**

**QUICK-SCAN:
GEVOLGEN REGIOBINDING
ROTTERDAM**

© INTRAVAL

Groningen-Rotterdam

COLOFON

© INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail info@intraval.nl

Kantoor Groningen:
St. Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
Goudsesingel 184
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

Oktober 2007

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst:	S. Biesma, B. Bieleman
Opmaak:	M. Boendermaker
Druk:	Repro GMW
Opdrachtgever:	Sociale Zaken en Werkgelegenheid gemeente Rotterdam

ISBN: 978 90 8874 015 2

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond	1
1.2 Vraagstelling	1
1.3 Opzet	2
1.4 Leeswijzer	3
Hoofdstuk 2 Aantal daklozen	4
2.1 Omvang	4
2.2 Veranderingen	5
Hoofdstuk 3 Hulpaanbod	7
3.1 Centrumgemeenten rond Rotterdam	7
3.2 Centrumgemeenten elders	8
Hoofdstuk 4 Regiobinding	10
4.1 Centrumgemeenten rond Rotterdam	10
4.2 Centrumgemeenten elders	11
Hoofdstuk 5 Samenvatting en conclusies	13
5.1 Aantallen	13
5.2 Aanbod	14
5.3 Beleid	14
5.4 Centraal Onthaal	15
Bijlage Verzorgingsgebied centrumgemeenten	16

1. INLEIDING

In opdracht van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe) van de gemeente Rotterdam heeft onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL een quick-scan uitgevoerd naar de gevolgen van het in Rotterdam gehanteerde criterium 'regiobinding'. In een vijftal centrumgemeenten in de directe omgeving van Rotterdam en een vijftal centrumgemeenten elders in Nederland is gekeken of het criterium regiobinding gevolgen heeft op de lokale opvang van daklozen. Hieronder wordt nader ingegaan op de achtergrond van de quick-scan. Vervolgens wordt de vraagstelling besproken, alsmede de wijze waarop de quick-scan heeft plaatsgevonden.

1.1 Achtergrond

Het beleid van de gemeente Rotterdam is erop gericht de door- en uitstroom van daklozen uit de voorzieningen te bevorderen en hen te begeleiden naar een zo groot mogelijke zelfredzaamheid. Centraal Onthaal wordt sinds 2006 ingezet als instrument om het beleid te ondersteunen. Centraal Onthaal is de verzamelnaam voor een nieuwe aanpak in de Maatschappelijke Opvang door middel van centrale intake, centrale registratie en pasjes. Op de website van de gemeente is te lezen dat personen die dakloos worden en een slaapplek nodig hebben in de nachtopvangvoorzieningen zich moeten melden bij Centraal Onthaal. 'In een crisissituatie kan het gebeuren dat men zich eerst meldt bij een instelling voor Maatschappelijke Opvang, zoals Centrum voor Dienstverlening of Leger des Heils. In dat geval moet men zich op korte termijn ook melden bij Centraal Onthaal. Wanneer aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan wordt toegang verleend tot de nachtopvang. Tevens wordt direct een begin gemaakt met ketengerichte hulpverlening, gericht op door- en uitstroom.'

Regiobinding

Eén van de voorwaarden betreft 'regiobinding'. Centraal Onthaal is bedoeld voor personen met een binding met de regio, waarvoor Rotterdam centrumgemeente is.¹ Onder regiobinding in de Maatschappelijke Opvang wordt verstaan: het gedurende de laatste drie jaar minimaal twee jaar aantoonbaar in Rotterdam of in de regio waarvoor Rotterdam centrumgemeente is, het hoofdverblijf hebben gehad. Dit moet blijken uit inschrijving bij de burgerlijke stand of uit bekendheid en registratie binnen de zorginstellingen in de regio.

1.2 Vraagstelling

De quick-scan moet een indruk geven van in hoeverre er in een aantal centrumgemeenten in Nederland sprake is van aanwas van (in Rotterdam afgewezen) daklozen. Het gaat daarbij niet alleen om aantallen, maar ook om wat er met deze daklozen is gebeurd, in relatie tot het aanbod van opvang en het beleid van de betreffende centrumgemeente.

¹ De regiogemeenten zijn Albrandswaard, Barendrecht, Capelle a/d IJssel, Krimpen a/d IJssel en Ridderkerk.

Het onderzoeksdoel resulteert in de volgende vragen:

- Is er sinds de invoering van Centraal Onthaal een verandering opgetreden in het aantal daklozen in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland?
- Is er sinds de invoering van Centraal Onthaal een verandering opgetreden in het aanbod voor daklozen in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland?
- Welk beleid ten aanzien van (de herkomst van) daklozen wordt in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland gevoerd?
- Hebben zich in dit beleid veranderingen voorgedaan sinds de invoering van Centraal Onthaal in Rotterdam?
- In hoeverre zijn geconstateerde veranderingen in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland terug te leiden tot het criterium regiobinding van Centraal Onthaal?

1.3 Opzet

Hieronder wordt ingegaan op de opzet van de quick-scan. Daarbij komen de uitgevoerde activiteiten aan bod. Begonnen wordt met een korte toelichting op de selectie van onderzochte centrumgemeenten. Het onderzoek kan overigens met recht een quick-scan worden genoemd: er is eind augustus 2007 gestart, terwijl de rapportage eind september 2007 diende te zijn afgerond.

Centrumgemeenten

SoZaWe geeft in haar verzoek aan dat de quick-scan in tien centrumgemeenten² dient plaats te vinden: vijf centrumgemeenten voor maatschappelijke opvang uit de regio rond de centrumgemeente Rotterdam, te weten Spijkenisse, Vlaarding, Gouda, Delft en Dordrecht, en vijf centrumgemeenten uit de rest van Nederland. Dit dienen bij voorkeur centrumgemeenten te zijn die met berichten over aanwas van dak- en thuislozen in de pers zijn geweest. Na een screening van berichten in de media is een viertal centrumgemeenten naar voren gekomen: Zwolle (Trouw, 27 april 2007), Assen (Brabants Dagblad, 24 februari 2007), Doetinchem en Haarlem (Nederlands Dagblad, 30 juni 2007). In deze centrumgemeenten is er volgens de genoemde krantenartikelen sprake van een effect van de invoering van het principe 'regiobinding', dat tot nog toe met name in Rotterdam wordt toegepast. Als tiende gemeente is op verzoek van de opdrachtgever Eindhoven benaderd.

Activiteiten

Om de vragen te beantwoorden is allereerst enige achtergrondinformatie verzameld over de tien centrumgemeenten. Vervolgens zijn telefonische interviews met betrokkenen binnen de tien centrumgemeenten gevoerd.

Verzamelen achtergrondinformatie

Van de tien centrumgemeenten is enige achtergrondinformatie verzameld over hun beleid ten aanzien van de maatschappelijke opvang. Ook heeft een korte inventarisatie plaatsgevonden van de aanwezige voorzieningen voor daklozen.

Telefonische interviews betrokkenen

Vervolgens is bij de tien geselecteerde centrumgemeenten telefonisch contact gezocht met de betrokken beleidsambtenaren en medewerkers van opvangvoorzieningen. Per gemeente

² Er zijn 43 centrumgemeenten voor maatschappelijke opvang in Nederland. Centrumgemeenten ontvangen van het rijk onder andere financiële middelen (een zogenoemde doeluitkering) om invulling te geven aan het regionale beleid ten aanzien van maatschappelijke opvang en vervullen daarmee ook een regierol voor maatschappelijke opvang.

is met twee tot drie betrokkenen gesproken. In totaal hebben 23 gesprekken plaatsgevonden.

Tijdens de gesprekken is ingegaan op de hierboven geformuleerde vragen aan de hand van een voor deze quick-scan opgestelde vragenlijst. Daarbij staat de vraag centraal of er sprake is van een eventuele relatie tussen wijzigingen in aantallen daklozen en gevoerd beleid in de tien centrumgemeenten enerzijds en de invoering van het criterium regiobinding in Rotterdam anderzijds.

Om de verkregen informatie te verifiëren, is in sommige gevallen meer dan eens contact gezocht met een geïnterviewde. Ook zijn geïnterviewden gevraagd aan te geven of zij de door hen verstrekte informatie al dan niet kunnen baseren op feitelijke (registratie)gegevens. Ten slotte is de verkregen en verwerkte informatie per gemeente op schrift gesteld en ter goedkeuring aan de desbetreffende respondenten voorgelegd.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt nader ingegaan op de resultaten van de quick-scan. Begonnen wordt met gegevens over aantallen daklozen in de onderzochte centrumgemeenten. Hoofdstuk 3 beschrijft het hulpaanbod in de onderzochte centrumgemeenten, terwijl hoofdstuk 4 nader ingaat op het gevoerde beleid. In alle hoofdstukken zal steeds aandacht zijn voor de mogelijke invloed van het Rotterdamse beleid. In hoofdstuk 5 worden de samenvatting en conclusies gepresenteerd.

2. AANTAL DAKLOZEN

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de in de onderzochte centrumgemeenten aanwezige daklozen. Niet alle centrumgemeenten hebben hun populatie daklozen (nauwkeurig) in kaart gebracht. Maar ook wanneer er tellingen hebben plaatsgevonden is het vaak moeilijk om een daadwerkelijke schatting van het aantal aanwezige daklozen te geven, aangezien verondersteld mag worden dat niet alle daklozen als zodanig geregistreerd staan bij de aanwezige instellingen. Met andere woorden: het zicht op de verborgen populatie is zeer beperkt.

2.1 Omvang

In tabel 2.1 is aangegeven hoeveel daklozen er in de onderzochte centrumgemeenten aanwezig zijn. De respondenten is gevraagd naar aantallen daklozen in 2005 en 2006, ofwel voor en na de invoering van het criterium regiobinding in Rotterdam. Alleen Vlaardingen en Doetinchem kunnen cijfermatige ontwikkelingen geven sinds 2005. Bij beide is sprake van een toename van het aantal daklozen. Delft en Spijkenisse kunnen in het geheel geen aantallen noemen, hoewel Spijkenisse wel de indruk heeft dat het aantal daklozen is gestegen. De regio waarin Dordrecht valt, Zuid-Holland-Zuid, kent volgens een respondent zo'n 900 dak- en thuislozen. Van de stad Dordrecht zelf is alleen het aantal daklozen dat bij een instelling voor maatschappelijke opvang bekend is als cijfer beschikbaar: ongeveer 100. Aangezien dit getal (omgerekend 0,8 per 1.000 inwoners) in geen verhouding staat tot het aantal daklozen in de regio, is het niet opgenomen in de tabel. Gouda en Eindhoven kennen relatief het hoogste aantal daklozen. Ter informatie is in de tabel opgenomen hoe hoog de doeluitkering Maatschappelijke Opvang/Verslavingsbeleid/OGGz is voor de onderzochte centrumgemeenten. In de bijlage is aangegeven welke regiogemeenten onder het verzorgingsgebied (de regio) van de tien centrumgemeenten vallen. Tevens is daarbij het aantal inwoners van de regio aangegeven.

Tabel 2.1 Aantallen inwoners en daklozen (per 1.000 inwoners) en eventuele veranderingen per gemeente

Centrumgemeente	Aantal inwoners centrumgemeente (afgerond)	Aantal daklozen centrumgemeente	per 1.000 inwoners	verandering in aantal	MO/VB/OGGz middelen 2007 (euro)
Delft	95.000	onbekend	-	niet duidelijk	2.141.572
Dordrecht	119.300	onbekend	-	stabiel	5.882.182
Zuid-Holland-Zuid	395.000	900	2,3	stabiel	
Gouda	71.700	225	3,1	niet eenduidig	1.804.946
Spijkenisse	75.000	onbekend	-	(lichte) toename	2.744.805
Vlaardingen	73.500	60 → 75-100	0,8 → 1,2	toename	1.819.252
Assen	62.700	100	1,6	stabiel	3.160.585
Doetinchem	56.700	45 → 69	0,8 → 1,2	toename	2.623.883
Eindhoven	208.000	727	3,5	stabiel	7.638.140
Haarlem	147.000	350	2,4	stabiel	3.878.918
Zwolle	111.000	250	2,3	niet bekend	6.121.135

→ = ontwikkeling van aantal in 2005/2006 naar aantal in 2006/2007

2.2 Veranderingen

Hieronder wordt ingegaan op de eventuele veranderingen die zich hebben voorgedaan in het aantal daklozen in de onderzochte centrumgemeenten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de centrumgemeenten in de directe omgeving van Rotterdam en de centrumgemeenten elders in Nederland.

Rond Rotterdam

Van de vijf onderzochte centrumgemeenten rond Rotterdam kunnen alleen Gouda en Vlaardingen met enige zekerheid een uitspraak doen over het aantal aanwezig daklozen. In **Gouda** heeft een monitor plaatsgevonden waaruit blijkt dat er in 2006 225 daklozen zijn, waarvan 40 een postadres bij het Leger des Heils hebben. Er zijn echter geen uitspraken te doen over ontwikkelingen in de aantallen. De monitor betreft een eerste meting. Het is wel de bedoeling een herhalingsmeting te laten plaatsvinden. Een medewerker van de gemeente heeft de indruk dat het aantal stabiel is, terwijl een leidinggevende van een instelling voor maatschappelijke opvang spreekt over een toenemende vraag, die soms uit daklozen afkomstig uit Rotterdam bestaat. Het aantal daklozen afkomstig uit Rotterdam fluctueert. Bij de nachtopvang moeten regelmatig mensen worden geweigerd omdat de voorziening vol is.

Vlaardingen kende in 2005/2006 60 daklozen. Op dit moment is dat aantal toegenomen tot 75-100. Deze toename heeft een relatie met het beleid in Rotterdam volgens de geïnterviewde medewerker van de gemeente. Het grootste deel van de daklozen die een relatie hebben met Rotterdam en zich in Vlaardingen bevinden is zelfstandig uit Rotterdam gekomen en niet rechtstreeks door Rotterdam naar Vlaardingen verwezen. Deze groep heeft met andere woorden zelf bedacht dat ze in Rotterdam niet meer om hulp hoeft aan te kloppen. Daarnaast is het zo dat in het (recente) verleden veel Vlaardingse daklozen naar Rotterdam zijn getrokken voor hulp.

Geen van de geïnterviewden in **Spijkensisse** durft een uitspraak over het aantal aanwezige daklozen te doen; hiernaar vindt momenteel onderzoek plaats. Wel doet zich een stijging van het aantal daklozen voor (de ene respondent spreekt van een lichte stijging, de andere van een toename). De maatschappelijke opvang geeft aan dat daklozen uit de regio die vroeger in Spijkensisse aanklopten en doorgestuurd werden naar Rotterdam, nu door Rotterdam worden teruggestuurd, waardoor de druk op de voorzieningen in Spijkensisse toch toeneemt.

Een medewerker van de gemeente **Dordrecht** geeft aan dat er in de hele regio (Zuid-Holland-Zuid) zo'n 900 daklozen zijn. Dit aantal is stabiel, hoewel er wel effecten van het beleid in Rotterdam merkbaar lijken te zijn. Hiermee wordt bedoeld dat daklozen die voorheen niet meer in de (volle) voorzieningen in Dordrecht terecht konden, naar Rotterdam konden worden doorverwezen. Dat is nu niet meer mogelijk, waardoor de druk op de voorzieningen in Dordrecht is toegenomen. Bij de maatschappelijke opvang in de gemeente Dordrecht zijn ongeveer 100 daklozen in beeld.

Over de gemeente **Delft** is het minst bekend wat betreft het aantal daklozen. Respondenten zijn van mening dat er geen sprake van een toename lijkt te zijn, in ieder geval niet afkomstig uit Rotterdam.

Elders

De maatschappelijke opvang in **Assen** heeft ongeveer 100 daklozen in beeld, dit aantal is stabiel. Momenteel maken 42 personen gebruik van het postadres. Er vallen wel eens

mensen af, maar er komen ook weer nieuwe bij. De nieuwe aanwas bestaat voornamelijk uit jongere daklozen uit de omgeving, niet zo zeer uit Rotterdam. Assen en Emmen zijn voornemens de populatie te laten onderzoeken de komende tijd.

Doetinchem telt in en rond de binnenstad in 2001 zo'n tien daklozen, in 2005 45 daklozen, in 2007 zijn het er 68. In de regio (de Achterhoek) zijn in 2005 zo'n 150 daklozen geteld, terwijl het aantal nu op 200 tot 250 wordt geschat. De toename wordt niet alleen verklaard door een uitwaaiing van daklozen over het land. Vroeger deed het fenomeen dakloosheid zich met name in de grote steden voor, nu niet meer. Daarnaast worden de strakkere regelgeving en de toegenomen alcoholproblematiek als verklaring genoemd. Oorzaak is wellicht ook dat er geen vervolg (woon)voorzieningen zijn, waardoor er nauwelijks sprake is van uitstroom uit de dakloosheid. De respondenten in Doetinchem hebben niet gemerkt dat de toename uit Rotterdam komt.

Eindhoven kent 727 daklozen in 2006. Over 2005 is geen aantal bekend, maar het lijkt stabiel te zijn. Door veranderende regelgeving in de uitkeringverstrekking leek er tijdelijk sprake te zijn van een toename, maar dat is nu niet meer het geval. Zowel bij de gemeente als bij de maatschappelijke opvang zijn geen duidelijke signalen van een toename van daklozen uit Rotterdam. Er lijkt zich tussen 2005 en 2006 eerder een afname voor te doen van klanten in de maatschappelijke opvang die uit Rotterdam afkomstig zijn.

Over de **Haarlemse** daklozen is weinig daadwerkelijk bekend. Een aantal van 150-200 daklozen krijgt een uitkering. De gemeente gaat uit van een totaal aantal van 300 tot 400 daklozen. Hieronder bevinden zich ook daklozen die geen uitkering van de gemeente krijgen. Aan de hand van de registratiesystemen van de maatschappelijke opvang wordt geen invloed vanuit Rotterdam (of één van de andere grote steden) gemerkt op de aantallen in Haarlem. In een onderzoek naar de woonwensen van dak- en thuislozen in het KAM-gebied (Kennermerland, Amstelland, Meerlanden) wordt gesproken over 400 tot 650 daklozen in deze regio.

De gemeente **Zwolle** heeft eind 2006 het aantal daklozen laten schatten. Dat kwam uit op zo'n 250. Respondenten hebben geen idee over ontwikkelingen in de aantallen sindsdien. Medewerkers merken geen directe aanwas op vanuit Rotterdam, afgezien van een enkel signaal dat dat wel het geval zou zijn. De maatschappelijke opvang in Zwolle spreekt overigens over een stabilisatie van het aantal daklozen, omdat er veel in de preventieve sfeer gebeurt. Zo is het aantal huisuitzettingen tegenwoordig nihil.

3. AANBOD

Hieronder wordt ingegaan op de aanwezige voorzieningen voor daklozen in de onderzochte centrumgemeenten. Daarbij wordt tevens aandacht besteed aan de capaciteit en de mate waarin deze capaciteit voldoende is gezien het aantal aanwezige daklozen. Verder wordt aangegeven of zich veranderingen hebben voorgedaan in het aanbod en in hoeverre dit te maken heeft met het Rotterdamse beleid. Opgemerkt dient te worden dat het hier een quick-scan betreft. Er is dan ook geen uitputtend beeld ontstaan van de aanwezige voorzieningen en hun (exacte) capaciteit. Daarbij is het voor sommige centrumgemeenten makkelijker dan voor anderen om deze gegevens op korte termijn aan te leveren. Van belang is veeleer of het aanbod en de capaciteit invloed hebben ondervonden van het Rotterdamse beleid en eventuele daklozen die zich vanuit Rotterdam hebben verspreid.

3.1 Centrumgemeenten rond Rotterdam

In **Delft** is een sociaal pension aanwezig voor 5 tot 6 bewoners, een passantenverblijf met 12 plaatsen en een dagopvang. De capaciteit van de nachtopvang is soms wel, soms niet voldoende. Najaar 2007 gaat de dagopvang verhuizen, waardoor een vergroting van de capaciteit ontstaat. Medio 2008 zal het sociaal pension verhuizen en uitbreiden tot 24 plekken. Voor het sociaal pension geldt dat de potentiële bewoners uit de eigen regio moeten komen. Die plekken worden met andere woorden ook niet in beslag genomen door Rotterdamse daklozen. Ook bij de dag- en nachtopvang zijn geen duidelijke signalen over (een toename van) Rotterdamse daklozen.

Dordrecht beschikt over een 24 uurs opvang (32 plekken), diverse sociale pensions, een dagopvang, een nachtopvang (28 plekken), begeleid wonen en enkele inloopvoorzieningen. In totaal zijn er 375 opvangplaatsen. Deze capaciteit volstaat niet, er is sprake van een tekort. Dit tekort is overigens niet sinds het afgelopen jaar ontstaan, maar bestaat al langer. Hoewel er wel Rotterdammers in Dordrecht verblijven, is er geen toename in de voorzieningen geconstateerd het afgelopen jaar. Dordrecht is bezig met de ontwikkeling van een hostel voor dakloze verslaafden, waar 24 plekken worden beoogd. Verder hebben zich de afgelopen jaren geen ontwikkelingen voorgedaan in de capaciteit van de opvangvoorzieningen.

De nachtopvang in **Gouda** heeft 16 plekken. De voorziening zit meestal vol en er worden dan ook wel mensen geweigerd. Verder is in Gouda een dagopvangvoorziening aanwezig (zij het dat dit geen officiële voorziening betreft) waar ook dagactiviteiten plaatsvinden. Het is een voorziening waar enig toezicht wordt gehouden door de GGZ. Daklozen kunnen er ook een kopje koffie komen drinken of een douche nemen. Omdat de voorzieningen in Gouda geen strenge toegangseisen stellen, bestaat de indruk dat steeds meer daklozen deze voorzieningen weten te vinden. De medewerker van de gemeente is van mening dat een deel van de groep daklozen het kan redden met 'begeleid zwerven'. Daarnaast zal Gouda zich in de toekomst waarschijnlijk liever richten op een verbetering van preventie dan op een uitbreiding van opvangcapaciteit. Maar dat neemt niet weg dat de huidige situatie wordt gekenmerkt door schaarste.

Spijkenisse kent een 24 uurs opvang (20 plaatsen) en een crisisopvang (10 plaatsen). Verder zijn er bij een andere instelling nog vier crisisbedden voor noodopvang. Daarnaast is er een voorziening voor jongeren (18 plaatsen) en een voorziening voor vrouwen (16

woningen). De 10 crisisplaatsen zijn er nog niet zo lang geleden bijgekomen. Daarvan maken ook daklozen uit Rotterdam gebruik, maar hoeveel en of het huidige aanbod voldoende is, zal moeten blijken uit het onderzoek naar de dakloze populatie dat nog plaatsvindt, aldus een medewerker van de gemeente. Een medewerker van een opvangvoorziening spreekt over een nijpend tekort aan opvangplaatsen. Er zijn enorme wachtlijsten. Voorheen konden personen op de wachtlijst worden doorgestuurd naar Rotterdam, dat kan nu niet meer, waardoor de wachtlijsten toenemen.

In **Vlaardingen** is het aanbod aan voorzieningen relatief beperkt. Er is een tijdelijke crisisopvang met 10 bedden. In 2004 waren dit nog 4 bedden. De begeleidingsduur in deze voorziening is verhoogd van 3,5 uur per dag naar 16 uur per dag. Er is een permanente opvangvoorziening in ontwikkeling, die over 30 plekken nachtopvang, 30 plekken sociaal pension en 50 plekken dagopvang moet gaan beschikken. De huidige voorziening, die nog tot 2009 dienst zal doen, is permanent volledig bezet. Er is dan ook sprake van een wachtlijst. Verder is er een dagopvangcentrum, een noodopvang. De ontwikkelingen in Rotterdam hebben daar indirect aan bijgedragen, omdat daklozen uit Vlaardingen niet meer naar Rotterdam kunnen worden doorverwezen. De belangrijkste reden is echter dat de capaciteit van de voorziening in Vlaardingen zelf altijd al onvoldoende is geweest.

3.2 Centrumgemeenten elders

In **Assen** zijn 6 plekken in de nachtopvang. Deze capaciteit volstaat. In het driejarig bestaan van de voorziening is het nog maar vier keer voorgekomen dat de nachtopvang helemaal vol zat en er mensen moesten worden afgewezen. Verder is er (in hetzelfde pand) een inloopvoorziening in handen van de verslavingszorg aanwezig. Ook dit aanbod volstaat, zij het dat het goed zou zijn als de inloopvoorziening ook in het weekend open zou zijn. Daarnaast is de voorziening voor zwerfjongeren (4 bedden) in 2006 100% bezet. Verder is er in de regio sprake van inloopmogelijkheden en woonbegeleidingsarrangementen. Het aanbod is de afgelopen jaren niet echt uitgebreid. Het Rotterdamse beleid geeft in ieder geval geen aanleiding om het aanbod in Assen en omgeving uit te breiden.

Doetinchem is nog niet zo lang centrumgemeente voor de regio. Het aanbod is ingericht op het aantal daklozen dat er zo'n vijf jaar geleden aanwezig was. Dat betekent dat er een beperkte crisisopvang is en een (kleine) dag- en nachtopvang. De dagopvang heeft 15 plaatsen, de nachtopvang 10 bedden. Dat aantal wordt als veel te weinig ervaren. Ondanks dat er alleen daklozen uit de eigen regio worden opgevangen, is er te weinig plek. Eind 2007 wordt een sociaal pension geopend met 9 plaatsen. Van daaruit wordt gekeken of er wooneenheden in de regio kunnen worden gerealiseerd. Deze uitbreiding heeft te maken met een toenemende hulpbehoefte in de eigen regio. Ontwikkelingen in Rotterdam hebben er geen invloed op.

In **Eindhoven** is de nachtopvang voor verslaafde daklozen (36 plekken) gescheiden van nachtopvang voor niet-verslaafde daklozen (30 plekken in de zomer, 40 in de winter). De huidige capaciteit volstaat. Verslaafde daklozen hebben een dagopvang, terwijl de niet-verslaafde daklozen met name gebruik maken van (kerkelijke) inloopvoorzieningen. Verder is er een 24 uren opvang. De instelling die de opvang voor niet-verslaafden verzorgt, heeft in de registraties achterhaald hoeveel meldingen uit Rotterdam afkomstig zijn. In 2005 hebben zich 36 meldingen voorgedaan van personen uit Rotterdam, terwijl er 9 personen uit Rotterdam opgenomen zijn geweest in één van de voorzieningen. In 2006 zijn dit respectievelijk 18 en 4. Er lijkt zich in Eindhoven dan ook eerder een afname van daklozen uit Rotterdam voor te doen wat betreft de niet-verslaafde daklozen. Bij de

verslavingszorg wordt een screening toegepast op herkomst. De geïnterviewde medewerker van de verslavingszorg zegt geen aanwas uit Rotterdam of andere grote steden waar te nemen.

De gemeente **Haarlem** heeft een nachtopvang, een dagopvang en een aantal sociale en particuliere pensions. In ontwikkeling is een voorziening waarvan een etage beschikbaar wordt gesteld voor ruim 20 daklozen die er een half jaar kunnen verblijven, vergelijkbaar met het passantenhotel in Amsterdam. De huidige nachtopvang heeft officieel 25 plekken. De huidige capaciteit van de opvangvoorzieningen is onvoldoende, er is sprake van wachtlijsten. Dit wordt niet veroorzaakt door een toename van Rotterdamse daklozen. Haarlem is zelf centrumgemeente en krijgt regelmatig te maken met daklozen uit Haarlemmermeer, een gemeente die niet tot het eigen verzorgingsgebied behoort.

Zwolle heeft twee laagdrempelige nachtopvangvoorzieningen, een sociaal pension, een dagopvang, een gebruikruimte (inclusief dag- en nachtopvang) en een crisisopvang. Er zijn in totaal zo'n 80 bedden voor nachtopvang, 75 plekken voor dagopvang en 35 plekken voor crisisopvang, terwijl het sociaal pension zo'n 20 plekken heeft. Dit aanbod wordt als voldoende gezien. Er zijn plannen om het aantal laagdrempelige plekken terug te gaan brengen. Dit is mogelijk omdat steeds meer zorg vanuit de AWBZ gefinancierd wordt. Er is meer begeleiding mogelijk en de plannen zijn dan ook om huisvesting met begeleiding uit te breiden. Bovendien is de gemeente er alert op dat lege plekken in Zwolle een aanzuigende werking hebben op daklozen elders uit Nederland. In ieder geval hebben eventuele Rotterdamse daklozen geen invloed op de (ontwikkeling in) het Zwolse aanbod voor daklozen.

4. REGIOBINDING

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het door de centrumgemeenten gevoerde beleid wat betreft de maatschappelijke opvang in het algemeen en de herkomst van de daklozen in het bijzonder. Ook hier wordt onderscheid gemaakt naar de onderzochte centrumgemeenten rond Rotterdam en de centrumgemeenten elders in Nederland. De centrumgemeenten is tevens gevraagd of er een Stedelijk Kompas in ontwikkeling is en in hoeverre daarbij sprake is van een eigen vorm van regiobinding.³

4.1 Centrumgemeenten rond Rotterdam

Bij de voorzieningen in **Delft** speelt de herkomst van hulpvragers een rol: ze moeten afkomstig zijn uit het werkgebied (Delft, Westland, Oostland). Als er geen binding met de regio is, dan worden de hulpvragers doorverwezen naar andere instellingen en/of een andere regio. Dit beleid is overigens niet ontstaan naar aanleiding van het beleid in Rotterdam.

De gemeente **Dordrecht** geeft aan dat daar in principe iedereen opgevangen kan worden, er wordt niet naar de herkomst gekeken. In Dordrecht hebben zich geen wijzigingen in het beleid voorgedaan naar aanleiding van het Rotterdamse beleid. Wel is de gemeente bezig met de ontwikkeling van een eigen Stedelijk Kompas, waarin het aspect regiobinding waarschijnlijk geen grote rol zal krijgen.

De voorziening in **Gouda** vraagt wel naar de gegevens van hulpvragers, maar verbindt er verder geen voorwaarden aan. De herkomst van de daklozen speelt met andere woorden geen rol. Ook Gouda is bezig met de ontwikkeling van een Stedelijk Kompas, maar niet met de bedoeling een soort Centraal Onthaal op te richten. Er zal wel een volgsysteem worden ontwikkeld, zodat bijgehouden kan worden welke cliënt bij welke organisatie bekend is. Er zijn in ieder geval geen aanpassingen gedaan naar aanleiding van het Rotterdamse beleid. Het te ontwikkelen Stedelijk of Regionaal Kompas zal met name gebaseerd zijn op de WMO beleidsplannen, in het bijzonder de plannen omtrent prestatievelen 7, 8 en 9 (Maatschappelijke Opvang, OGGZ en Verslavingsbeleid).

In **Spijkenisse** wordt extra ingezet op de opvang van jongeren. Ook worden jongeren begeleid op het gebied van verslaving en maatschappelijke opvang. Er wordt geïnvesteerd in preventie. Er is momenteel geen sprake van regiobinding. Mocht dat wel ingevoerd gaan worden, dan vindt dat plaats in overleg met Rotterdam en Vlaardingen, aldus de geïnterviewde medewerker van de gemeente. De herkomst van daklozen speelt geen rol in

³ Begin 2006 is het Plan van Aanpak Maatschappelijke Opvang van de G4 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) gepresenteerd. Het kabinet en de vier grote steden willen de leefsituatie van mensen die dak- of thuisloos zijn (of dat dreigen te worden) verbeteren en zodoende de vaak met hun gedrag gepaard gaande overlast en criminaliteit sterk verminderen. Het Plan van Aanpak is een intensivering van de reeds bestaande gezamenlijke aanpak en geeft een extra impuls aan deze aanpak van de problematiek van dak- en thuislozen. De aanpak wordt bovendien voorzien van nieuwe instrumenten. In het Plan van Aanpak wordt aangegeven dat het plan in samenwerking met de VNG ook naar de andere steden (centrumgemeenten) zal worden doorvertaald. Tijdens een bijeenkomst voor centrumgemeenten eind februari 2006 is aangegeven dat centrumgemeenten aan de slag willen met de vertaling van het plan van aanpak van de G4 naar de eigen situatie: het zogenoemde Stedelijk Kompas, dat inmiddels door verschillende centrumgemeenten Regionaal Kompas wordt genoemd.

de opvangvoorzieningen. De gemeente is bezig met de ontwikkeling van een Stedelijk Kompas. Welke keuzes er gemaakt gaan worden is nog niet bekend. Er hebben in ieder geval geen aanpassingen plaatsgevonden naar aanleiding van de ontwikkelingen in Rotterdam.

Ook **Vlaardingen** geeft aan dat de herkomst van de daklozen vooralsnog geen rol speelt in de opvangvoorzieningen. Als er plek is zal er in ieder geval niet gekeken worden naar herkomst. In het in ontwikkeling zijnde Stedelijk Kompas is opgenomen dat Vlaardingen het concept Centraal Onthaal zal gaan toepassen. Totdat de nieuwe voorziening in Vlaardingen gereed is, geldt een convenant dat de gemeente Vlaardingen met de gemeente Rotterdam heeft afgesloten. Daarin zijn afspraken gemaakt over het optimaliseren van het voorzieningenniveau, een verbetering van het zicht op de doelgroep en ontwikkelingen daarin en een verbetering van de afstemming en samenwerking in het beleid.

4.2 Centrumgemeenten elders

Bij de opvangvoorzieningen in **Assen** wordt geen criterium over regionale herkomst gehanteerd. Als er plek in de opvang is kan de hulpvrager daarvan gebruik maken, ongezien zijn of haar herkomst. Het huidige beleid is dat iedereen een traject aangeboden krijgt met als doel het weer zo snel mogelijk verkrijgen van eigen onderdak. De gemeente is druk doende met de ontwikkeling van een Stedelijk Kompas. Vooralsnog lijkt het principe van regiobinding daarin geen grote rol te gaan spelen, hoewel er nog geen besluit over de toepassing van dit criterium is genomen.

Doetinchem heeft bij de start als centrumgemeente in eerste instanties ingezet op crisisopvang, nacht- en dagopvang en voorzieningen daaromheen. Dit wordt toegeschreven aan het feit dat de gemeente nog niet zo lang fungeert als centrumgemeente. De beleidsontwikkeling staat met andere woorden nog in de beginfase en zal zich in de toekomst meer richten op preventie en uitstroom. Dit is vastgelegd in het regionale OGGz-beleidskader en OGGz-beleidsplan, dat door alle regiogemeenten wordt vastgelegd. Op basis hiervan wordt een Regionaal Kompas uitgewerkt. Daarin wordt het aspect regiobinding niet opgenomen. Er bestaat ook niet de indruk dat de Achterhoek een aanzuigende werking heeft op daklozen elders uit Nederland. Het voorzieningenniveau wordt bovendien als veel te beperkt beoordeeld om zo'n aanzuigende werking te hebben. Een medewerker van de maatschappelijke opvang geeft op haar beurt aan dat de aanwezige voorzieningen wel kijken of de cliënten ingeschreven staan bij één van de gemeenten in de regio. Hieraan is overigens geen voorwaarde van een aantal jaren inschrijving verbonden.

Regiobinding is thans in **Eindhoven** niet vastgelegd. Op de herkomst van hulpvragers wordt niet als zodanig toegezien. In het Stedelijk Kompas in ontwikkeling is regiobinding wel een belangrijk aspect. Eindhoven zal daarin de landelijke besluitvorming volgen. De verwachting is dat het niet zo uitgewerkt zal worden zoals nu in Rotterdam is gedaan. De opvangvoorzieningen in Eindhoven vragen momenteel wel van hun hulpvragers ingeschreven te staan in Eindhoven. Het gaat daarbij om de huidige inschrijving. Er wordt met andere woorden niet gevraagd de afgelopen drie jaar ingeschreven te hebben gestaan bij de gemeente. Verder wordt het in Eindhoven belangrijk geacht dat er zo snel mogelijk eerste hulp wordt verleend en vervolgens een zorgplan wordt opgesteld en ondertekend door de cliënt.

In **Haarlem** wordt geprobeerd om eerst de hulpvragers uit de eigen gemeente en regio te bedienen, zij het dat de laagdrempelige voorzieningen een landelijke opvangfunctie hebben.

Maar wanneer bijvoorbeeld een zwerversuitkering wordt aangevraagd, dan wordt gekeken of de aanvrager wel in Haarlem dakloos is geworden en tenminste een jaar in de gemeentelijke basis administratie ingeschreven heeft gestaan. De afdeling bijzondere doelgroepen van de gemeentelijke sociale dienst wordt uitgegaan van de hulpvraag van een aanvrager. Er wordt dan ook zo veel mogelijk naar de individuele situatie gekeken en vindt er afstemming plaats met het werkveld. Haarlem is volop bezig met de totstandkoming van een eigen Stedelijk c.q. Regionaal Kompas. Het aspect regiobinding zal daarin een rol gaan spelen, maar op welke wijze is nog niet duidelijk.

In **Zwolle** wordt aangegeven dat de herkomst van daklozen altijd een afweging kan zijn. Zo is het zorginhoudelijk de vraag of het verstandig is om daklozen elders uit Nederland op te vangen, tenzij het sociale netwerk van een dakloze er de oorzaak van is dat hij/zij steeds opnieuw in de problemen komt. In dat geval is het wellicht de moeite waard om iemand van elders op te nemen. Zwolle is bezig met de ontwikkeling van een centrale toegang voor hulpvragers. Daardoor kan er dan desgewenst ook sneller worden ingegrepen als het gaat om regiobinding. Zwolle is bezig met het opstellen van een Stedelijk Kompas, primair bedoeld om de benodigde middelen voor maatschappelijke opvang te kunnen verkrijgen. Hoe het aspect regiobinding daarin wordt opgenomen, is nog niet besproken. Op dit moment wordt het idee van regiobinding nog niet toegepast, aangezien de gemeente liever geen hulpvrager weg wil sturen.

5. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

De quick-scan naar het door Centraal Onthaal in Rotterdam toegepaste criterium 'regiobinding' (een dakloze die hulp vraagt in Rotterdam dient aan te tonen dat hij/zij gedurende twee van de afgelopen drie jaar (de regio) Rotterdam als hoofdverblijf te hebben gehad) bestaat uit het bevragen van een tiental overige centrumgemeenten naar hun ervaring met de gevolgen van het genoemde criterium. De tien centrumgemeenten die eind augustus, begin september 2007 zijn bevragd betreffen vijf centrumgemeenten direct rond de regio Rotterdam (Delft, Dordrecht, Gouda, Spijkenisse, Vlaardingen) en vijf centrumgemeenten elders in Nederland die in de media naar voren zijn gekomen als centrumgemeenten die invloed van het Rotterdamse beleid zouden ervaren (Assen, Doetinchem, Eindhoven, Haarlem, Zwolle). In de tien centrumgemeenten zijn telefonische gesprekken gevoerd met betrokken ambtenaren en medewerkers van voorzieningen voor maatschappelijke opvang. Hieronder worden, aan de hand van de onderzoeksvragen, de belangrijkste resultaten en conclusies weergegeven.

5.1 Aantallen

- Is er sinds de invoering van Centraal Onthaal een verandering opgetreden in het aantal daklozen in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland?

In vier van de vijf centrumgemeenten rond Rotterdam lijkt sprake te zijn van een toename van het aantal daklozen. Alleen in Vlaardingen is dat met cijfers daadwerkelijk aangetoond. Delft en Spijkenisse kunnen in het geheel geen aantallen noemen, hoewel Spijkenisse wel spreekt over een toename van het aantal daklozen. De vier centrumgemeenten met een toename van het aantal daklozen geven alle aan dat er een relatie lijkt te zijn met het Rotterdamse criterium 'regiobinding'. In geen van deze gevallen is de toename echter aanwijsbaar tot het Rotterdamse beleid te herleiden. Bovendien wordt ook aangegeven dat het niet gaat om daklozen die door de gemeente Rotterdam worden doorverwezen. In Spijkenisse en Dordrecht wordt bijvoorbeeld vooral ervaren dat ze bij volle voorzieningen geen daklozen meer naar Rotterdam kunnen doorsturen, zoals voorheen nog wel mogelijk was. De druk op de eigen voorzieningen wordt met andere woorden veroorzaakt door eigen daklozen die sinds de invoering van Centraal Onthaal niet meer in Rotterdam terecht kunnen.

De vijf centrumgemeenten elders in Nederland ondervinden op één na geen invloed van het Rotterdamse beleid op het aantal aanwezige daklozen. Alleen in Zwolle is er sprake van een signaal dat er wel daklozen afkomstig uit Rotterdam bij de lokale voorzieningen aankloppen, maar concrete bewijzen hiervoor zijn er (nog) niet. Verder is in één van de vijf centrumgemeenten (Doetinchem) sprake van een stijging van het aantal daklozen. Ook in de regio waartoe Doetinchem behoort, de Achterhoek, is sprake van een toename. In de overige vier is het aantal daklozen stabiel of zijn ontwikkelingen in de omvang niet bekend.

5.2 Aanbod

- Is er sinds de invoering van Centraal Onthaal een verandering opgetreden in het aanbod voor daklozen in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland?

In vier van de vijf centrumgemeenten rond Rotterdam heeft onlangs een uitbreiding van het voorzieningenniveau plaatsgevonden (Spijkenisse en Vlaardingen) en/of wordt het voorzieningenniveau binnenkort verder uitgebreid (Delft, Dordrecht, Vlaardingen). Oorzaak is het tekort aan capaciteit dat zich uit in de toepassing van wachtlijsten. In Gouda is de capaciteit eveneens (zeer) beperkt. Daar wordt echter niet gesproken over een uitbreiding. Dit is ook de enige van de vijf centrumgemeenten die aangeeft dat een deel van de capaciteit soms in beslag wordt genomen door daklozen uit de regio Rotterdam. In Spijkenisse en Vlaardingen wordt een (indirecte) invloed van het Rotterdamse beleid ervaren wat betreft de beperkte capaciteit: daklozen die voorheen naar Rotterdam konden worden doorverwezen, blijven nu op de wachtlijst in de lokale voorzieningen staan.

Drie van de vijf centrumgemeenten elders in Nederland (Assen, Eindhoven en Zwolle) geven aan dat hun huidige opvangcapaciteit voldoende is. In de overige twee centrumgemeenten (Doetinchem en Haarlem) is sprake van een tekort, maar dit wordt niet veroorzaakt door het Rotterdamse beleid en/of daklozen die zich vanuit Rotterdam komen melden.

5.3 Beleid

- Welk beleid ten aanzien van (de herkomst van) daklozen wordt in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland gevoerd?
- Hebben zich in dit beleid veranderingen voorgedaan sinds de invoering van Centraal Onthaal in Rotterdam?

Geen van de onderzochte centrumgemeenten, zowel rond Rotterdam als elders in Nederland, hebben beleidsveranderingen doorgevoerd als gevolg van het veranderde beleid in Rotterdam. Wel zijn alle tien onderzochte centrumgemeenten bezig met de ontwikkeling van een Stedelijk of Regionaal Kompas. De mate waarin het concept regiobinding daarin terug zal komen verschilt per gemeente, hoewel de meeste aangeven dat het niet op dezelfde wijze zal worden toegepast zoals Rotterdam dat nu doet. In de vijf centrumgemeenten rond Rotterdam geeft alleen Delft aan momenteel enkel en alleen daklozen uit de eigen regio op te vangen. Bij de andere vier zijn in principe alle daklozen welkom. De gemeente Vlaardingen zal overigens in de nabije toekomst wel haar eigen Centraal Onthaal hebben.

Van de vijf centrumgemeenten elders in Nederland geeft alleen Haarlem aan naar de herkomst van hulpvragers te kijken. Daar streeft de opvang er naar daklozen uit de eigen regio voor daklozen afkomstig buiten de eigen regio te laten gaan. Hoewel geen van de vijf harde criteria toepast ten aanzien van de herkomst, vragen Doetinchem en Eindhoven wel van de hulpvragers dat zij ingeschreven staan bij één van de gemeenten in de regio. De duur van de inschrijving speelt verder echter geen rol in de toelating tot de voorzieningen.

Ook de vijf centrumgemeenten elders in Nederland zijn alle bezig met de ontwikkeling van een Stedelijk of Regionaal Kompas, waarin het concept regiobinding vooralsnog over het algemeen geen grote rol lijkt te gaan krijgen.

5.4 Centraal Onthaal

- In hoeverre zijn geconstateerde veranderingen in tien centrumgemeenten rond Rotterdam en elders in Nederland terug te leiden tot het criterium regiobinding van Centraal Onthaal?

De enige duidelijke invloed van het door Rotterdam toegepaste criterium 'regiobinding' is terug te vinden in vier centrumgemeenten rond Rotterdam. In Dordrecht, Gouda, Spijkenisse en Vlaardingen is sprake van een toename van het aantal daklozen en daarmee een toegenomen druk op de voorzieningen. Dit lijkt met name te kunnen worden toegeschreven aan de 'eigen' daklozen die voorheen doorverwezen konden worden naar Rotterdam. De in vier van de vijf centrumgemeenten doorgevoerde of geplande uitbreiding van het voorzieningenniveau en/of capaciteit wordt echter door geen van de geïnterviewden rechtstreeks gekoppeld aan het Rotterdamse beleid. Op een enkel signaal na lijken de vijf onderzochte centrumgemeenten elders in Nederland geen invloed van het Rotterdamse beleid te ondervinden.

BIJLAGE VERZORGINGSGEBIED CENTRUMGEMEENTEN

Hieronder wordt per onderzochte centrumgemeente het verzorgingsgebied weergegeven. Dit betekent dat de regiogemeenten die bij de centrumgemeente behoren worden aangegeven. Tevens staat het aantal inwoners vermeld.

Centrumgemeenten rond Rotterdam

Tabel 1 Centrumgemeente Delft

Gemeente	Aantal inwoners
Delft	95.090
Lansingerland	46.021
Midden-Delfland	17.435
Pijnacker-Nootdorp	41.695
Westland	98.328
Totaal	298.569

Tabel 2 Centrumgemeente Dordrecht

Gemeente	Aantal inwoners
Alblasserdam	18.426
Dordrecht	118.821
Giessenlanden	14.497
Gorinchem	34.250
Graafstroom	9.730
Hardinxveld-Giessendam	17.775
Hendrik-Ido-Ambacht	24.458
Leerdam	20.809
Liesveld	9.738
Nieuw-Lekkerland	9.475
Papendrecht	31.553
Sliedrecht	23.801
Zederik	13.499
Zwijndrecht	44.588
Totaal	391.420

Tabel 3 Centrumgemeente Vlaardingen

Gemeente	Aantal inwoners
Maassluis	31.956
Schiedam	75.389
Vlaardingen	72.553
Totaal	179.898

Tabel 4 Centrumgemeente Gouda

Gemeente	Aantal inwoners
Bergambacht	9.398
Bodegraven	19.361
Boskoop	15.311
Gouda	71.386
Moordrecht	8.095
Nederlek	14.690
Nieuwerkerk aan den IJssel	22.140
Ouderkerk	8.105
Reeuwijk	12.756
Schoonhoven	12.215
Vlist	9.819
Waddinxveen	26.062
Zevenhuizen-Moerkapelle	10.325
Totaal	239.663

Tabel 5 Centrumgemeente Spijkenisse

Gemeente	Aantal inwoners
Bernisse	12.673
Binnenmaas	28.580
Brielle	15.990
Cromstrijen	13.049
Dirksland	8.316
Goedereede	11.631
Hellevoetsluis	40.004
Korendijk	10.886
Middelharnis	17.681
Oostflakkee	10.233
Oud-Beijerland	23.899
Rozenburg	12.843
Spijkenisse	74.506
Strijen	9.195
Westvoorne	14.224
Totaal	303.710

Gemeenten elders

Tabel 6 Centrumgemeente Assen

Gemeente	Aantal inwoners
Aa en Hunze	25.507
Assen	63.383
De Wolden	23.787
Hoogeveen	54.150
Meppel	30.539
Midden-Drenthe	33.282
Noordenveld	31.573
Tynaarlo	31.977
Westerveld	19.256
Totaal	313.454

Tabel 7 Centrumgemeente Doetinchem

Gemeente	Aantal inwoners
Aalten	27.476
Berkelland	45.294
Bronckhorst	37.700
Doetinchem	56.755
Montferland	35.190
Oost Gelre	30.021
Oude IJsselstreek	40.214
Winterswijk	29.137
Totaal	301.787

Tabel 8 Centrumgemeente Eindhoven

Gemeente	Aantal inwoners
Bergeijk	18.070
Best	28.998
Bladel	19.138
Cranendonck (Budel)	20.113
Eersel	18.160
Eindhoven	209.167
Geldrop-Mierlo	37.744
Heeze-Leende	15.137
Nuenen	22.922
Oirschot	17.804
Reusel	12.310
Son en Breugel	15.291
Valkenswaard	30.901
Veldhoven	43.548
Waalre	16.480
Totaal	525.783

Tabel 9 Centrumgemeente Haarlem

Gemeente	Aantal inwoners
Bennebroek	5.131
Beverwijk	36.546
Bloemendaal	16.974
Castricum	35.020
Haarlem	147.015
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	5.489
Heemskerk	37.423
Heemstede	25.650
Uitgeest	11.915
Velsen	67.678
Zandvoort	16.651
Totaal	405.492

Tabel 10 Centrumgemeente Zwolle

Gemeente	Aantal inwoners
Dalfsen	26.439
Elburg	22.086
Ermelo	26.251
Hardenberg	57.909
Harderwijk	41.388
Hatterr	11.702
Kampen	49.295
Nunspeet	26.583
Oldebroek	22.880
Ommen	17.303
Putten	23.173
Staphorst	15.783
Steenwijkerland	43.122
Zwartewaterland	21.872
Zwolle	113.078
Totaal	755.864